

УДК 167.7+373.6

Самодрин А. П., Поркіна Л. А.

ЦІННІСНО-СМИСЛОВІ ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ ПЕДАГОГІЧНОЇ СВІДОМОСТІ В УМОВАХ КУЛЬТУРНО-ЦИВІЛІЗАЦІЙНИХ ЗМІН

А Стаття торкається проблеми досконалості сучасної системи освіти й при цьому прагне досягти межі можливого в трансформації освітнього середовища відповідати запиту часу, його здатності забезпечувати соціальну свідомість епохи ноосфери.

Ключові слова: цінність; свідомість; діяльність; педагогіка; система освіти; регіон; особистість

Актуальність проблеми. Здоров'я – це найцінніше, що є у людини, головна цінність життя. З нього за спорідненої участі матері, сім'ї та школи розпочинається будь-який прояв людини як цінність особистості, є ресурсом, з якого розпочинаються всі людські цінності...

Мати – життєдайна велич і найрідніша природа: її правда, добро, смисл і вірне серце, що завжди надіється і любить, які би ми не були. Батько – модель активної спорідненої діяльності, проєктивний розум: пізнання істини, краси, совісті. Батьки – деонтологічна основа сім'ї, її народності, педагогічна передумова селекції соціального насіння. При цьому школа мріється як споріднена сім'ї культура зрощування соціальності та основ її громадянськості, генеруюча ланка великих особистостей як проєктивних ланок майбутньої цивілізації...

Здоров'я біосфери як сфери життя сконцентроване в якості пізнання людством суті життя в цілому та власної людської суті як засад синхронізації поглядів на процеси адаптації та коєволюції – цей ціннісно-смісловий ряд сприймається особистісно в комплексі – як переконання та яка віра – за допомогою освіти (забезпечує педагогіка: народна, світська, духовна). Освіту ж, як здобуток (освіченість), задає диференційована низка реалій, доставлених особистості й позначених числом та іменем, збудованих у психотипі індивідуально людським началом з укоріненням емоційно-ціннісного ореолу (спектру емоцій на основі почутого, побаченого, посмакованого, сприйнятих пахощів, дотику) та набуттям ірраціональності (синтез архетипів, символів і міфів) як віри.

Квінтесенцію здоров'я сучасної людини *a priori* виражає наукова думка як планетарне явище, що є закономірністю, становить результат розвитку розуму людини [2; 3; 4; 17]; є рефлексом мети, рефлексом свободи [12]. Проте справжньої цінності наука про наше життя набуває часто всупереч, а не внаслідок

згоди держави Україна – формує рефлекс мети наукового пізнання світу як ноосферну освіту, носієм якої стає педагог-дослідник; задумуємося над прикладом!, як і в якій послідовності ми, українці, *de iure* (лат.) – «юридично», «по праву» – розбудовуємо свою систему освіти...

«Перевиховати» державу для свідомого супроводу своїх громадян, щоб вона ставала «матір'ю освіти» (лат. *alma mater* – буквально «годувальниця», «благодійна мати» або «мати-годувальниця [14, с. 45]), що дає посередництвом освіти справжню духовну їжу, а не байдужою мачухою, можливо лише через перевиховання її педагогічної системи (масової школи), збудувавши відповідні ціннісно-сміслові орієнтири педагогічної свідомості щодо нашого часу з використанням спеціальних фільтрів інформації для педагога – бар'єрів, що зумовлять помічати нову реальність як потребу часу – молоду ноосферу.

Уточнимо складові педагогічної системи: 1) ті, хто розвивають ентропійну і антиентропійну фундаментальні галузі знань; 2) ті, хто виробляють тексти для навчання; 3) ті, хто запроваджують тексти в процесі навчання; 4) ті, хто сприймають тексти в процесі навчання; 5) ті, хто управляють процесом пізнання і навчання в інтересах держави і світу.

Відмітимо, що взаємодія природи людини і природи *неперервно* будує розум людини, її свідомість, а та власне прагне творити і схоластично вибудовує мислення, схоже на найближчий світ – масовий світогляд українця як його національну ідею «куди йти Україні». Чим надалі затримаємо процес переформатування педагогічної свідомості, від чого саме залежить по суті якість нашого подальшого буття, тим важчим буде одужування України... Або ж – вона зникне як держава, як це бувало раніше, якщо будемо залишатися байдужими до її долі.

З учора проривна далекоглядна наукова світоглядна позиція окремих мислителів (В. І. Вернадський,

О. О. Ігнатенко, О. П. Ковальов, М. М. Мойсеєв та ін. [2; 3; 4; 5; 8; 10; 11]), їх критичний погляд на ойкумену з боку сучасного виміру світу поставили нинішню освіту у стан реформи по-новому і вимагає нового погляду на людину України – дивитись: 1) як на людину регіону біосфери; 2) як на космічну істоту; при цьому людині, як представнику найінтелектуальнішого виду, пропонується якнайшвидше навчатися; 3) «вростати розумом» в біосферу.

Для цього, врешті «повинна в нашій самосвідомості відбутися корінна перебудова цінностей», – за В. І. Вернадським [15, с. 6], щоб на основі запровадження системного моніторингу життя навчитися виконувати функцію оптимального управління прогресивним розвитком людини в складі суспільства, при цьому необхідно модернізувати генеруючу ланку когнітивізації людства – систему освіти так, щоб передбачити її диференційований стан на перспективу як проєктивно-продуктивну педагогічну дію.

Звідси і на початку в нашій педагогічній самосвідомості з усією відповідальністю за майбутнє має відбутися корінна перебудова поглядів на встановлену перспективу: настав час впровадити принцип регіоналізації навчання для освіти біосферних (не адміністративних!) регіонів як суто природних, фізичних об'єктів епохи глобалізації – епохи монокультури супроводу біосфери з освітнім усвідомленням субкультури її регіонів біосфери.

Нині потрібне не спрощення програм для школяра, а новий рівень емпіричного узагальнення знання про світ і людину поряд із профілізацією освіти та побудовою сортаментної взаємодії особистості, щодо цього посилення місії педагога-науковця для переходу в нову реальність – новий рівень концептуалізації розвитку педагогічної свідомості.

Пам'ятаймо, що без належного цілепокладання і свободи в організації освітнього каналу особистості епохи ноосфери педагогічна дія, озброєна найновішими комп'ютерами, інтерактивними дошками та Інтернетом стане лише прихованим сектантством для українців. Про заплутаність особистісних траєкторій розвитку українців свідчить, зокрема, низький рівень добробуту людей і стрімке зменшення населення України. Бо забуто вчителство...

У контексті обраної теми авторами *аналізувались* роботи вітчизняних і зарубіжних учених, зокрема: В. М. Бебика, С. У. Гончаренка, М. Я. Данилевського, І. Канта, І. П. Павлова, А. Дж. Тойнбі, О. Шпенглера та багатьох ін. [1; 6; 7; 9; 12; 15; 16]. У статті стисло подані авторські роздуми з означеної проблеми й окремі висновки-кроки.

Метою статті є спроба уточнення опорних теоретико-методологічних положень щодо створення освітньої системи України для педагогічного супроводу сучасного життя.

Основна частина.

1. Людство невпинними темпами вибудовує цивілізацію. Саме при цьому й завдячуючи умовностям цивілізації нерозривний і кровний зв'язок усього людства з рештою живого світу забувається, і людина намагається розглядати окремо від живого світу буття

цивілізованого людства. Але ці спроби штучні й нетривкі, коли йдеться про вивчення людства в загальному зв'язку його з усією природою, – стверджував В. І. Вернадський [2, с. 13].

Таким чином, впливає головне риторичне запитання для нашого часу й всепланетного загалу: куди йде людство. До всесвітньої цивілізації, де пануватиме *єдина цивілізаційна культура світу*.

З цим ми маємо рахуватися як з *фізичним законом* – законом єдності людей, встановлений В. І. Вернадським.

2. У 1992 р. світовою громадою проголошено: «освіта має вирішальне значення у сприянні сталому розвитку і розширенні можливостей країн у вирішенні питань навколишнього середовища і розвитку» [11, с. 327].

Вирішальність освіти для майбутнього людства з питань навколишнього середовища і розвитку має бути на часі. Глобальна освіта, до якої тяжіє світ, становить сукупність загальнолюдських і професійних знань і технологій їхнього використання в суспільній практиці з метою гармонізації суспільних відносин і як найповнішого задоволення потреб (суспільних, групових, індивідуальних): глобальних, цивілізаційно-територіальних, державно-національних, регіональних, локальних. Система освіти глобалізованого суспільства мусить становити інтегральну сукупність освітніх структур, освітніх відносин, освітньої свідомості та діяльності, що забезпечує відтворення і розвиток інтелектуального потенціалу глобального суспільства на всіх вказаних вище рівнях управління (В. М. Бебик) [1] – відтак є інтеграційно-диференційованим процесом в умовах глобально-регіонального розвитку цивілізаційного суспільства. Глобалізація – інтеграція регіонів на рівні їх фізичного порядку, тому порядки адміністративні мають освітньо «задумуватися» з цього приводу.

3. Бажання більшості українців жити далі краще, то все більше натикається на низку запитань: як?, яким чином це здійснити?, що нам заважає? тощо. І головною причиною такого нашого становища, як на нас, є власне ми самі, а значить, наперед усе, *наша освіта*.

Ситуація в Україні на її Сході в 2014–2017 рр. проявила морфологію духу країни як біосферні макрорегіони – Західний, Центральний, Східний, Приморський, тенденції регіоналізації теоретично спостерігали раніше [9].

Отже, ноосфера діє, проте за своїми законами, які є мало зрозумілими сучасній людині і потребують адаптації – з одного боку, поглиблення пізнання – з іншого. Через запізнення педагогічної освіти насамперед та її меншовартість як суспільної цінності для України ноосфера для українців не встигає за часом, проте біосферна територія з існуючими переконаннями більшості людей на чолі вже невзможі компенсувати незворотність змін у природі, заподіяних людиною, як на рівні екосистеми, так і на рівні геному, і через непоінформованість з боку фундаментальних наук, недолюбність освіти – запізнення зі створенням штучного розуму (підручника, посібника, інтерпретатора тощо) – не спішить (і теж невзможі) приходити

на допомогу... – тому криза (розбаланс інтересів і поглядів) буде й далі загострюватися, якщо людина не «допоможе» екосистемі ставати сприятливішою для життя, не оздоровить власну долю.

4. Уточнимо: регіон біосферний – відносно замкнуте територіальне недержавне соціально-виробниче утворення, яке характеризується відносною самодостатністю й здатністю до самовідтворення соціально-виробничих функцій і відповідної інфраструктури, вбудоване у функціональну структуру космобіотизованого геопростору; територія адміністративної області, краю, група адміністративних районів або окремих районів, містить у своєму центрі мегаполіс (місто або систему міст), щільність населення спадає від центру до периферії. Як особистість, так і соціум регіону біосфери – структуровані для пізнання системи, містять елементи свободи та напрями розвитку.

5. Свобода в психолого-педагогічному плані – синонім самопізнання власної психокультури, тієї системи цінностей, яка в людській душі трансформується у міцний сплав світоглядної культури та особистісного світогляду – потенціал майбутньої дії, життєздатності. Прояв життєздатності української культури (як і інших культур) визначатиметься мірою її рефлексивності, рівнем психологічної культури та можливостями проектування майбутнього цивілізації. «Цивілізація» – від лат.: «*civiles*» означає «громадянський», «*civis*» – «громадянин», «*civitas*» – «громадянське суспільство» [14, с. 1467]. Із середини 1980-х термін «цивілізація» набуває особливо широкого розмаху у зв'язку з розвитком культурології і роботами М. Я. Данилевського, О. Шпенглера та, особливо, А. Тойнбі [7; 15; 16].

Відмітимо, що кроки до цивілізації розпочинаються із селекції освітянського громадянського суспільства як зародка культури для майбутнього цивілізації.

6. Призначення культури для цивілізації (цивілізаційна культура) – вдосконалення людини, насамперед передбачає зв'язок із релігіями, мистецтвом (посилують емоційну напругу), формування етичних норм. У психолого-педагогічному значенні культура – локалізоване у просторі та часі соціально-історичне утворення, що специфікується за певними типами організації: історичний, етнічний, геологічний (континентальний, регіональний); сукупність наукового знання, практичних навичок, побутової й теоретичної свідомості, високої духовності, необхідних для розвитку людини й суспільства, формування особистості; предметно-ціннісна форма освоєвально-перетворювальної діяльності, в якій породжується й утверджується сенс буття.

6. Ціннісною рушійною силою цивілізаційного розвитку засобами освіти й примордіальною складовою культури для цивілізації є мораль – для збереження сім'ї, колективу, суспільства. Вона є також відображенням емоцій. Наявність моральності в суспільстві передбачає його здатність до інтеграції, як у середині суспільства, так і в масштабніші об'єднання громадян на планеті, в іншому разі – соціальна диференціація і розпад суспільства як цілісної системи, втрата власної культури. Культура опирається на безліч субкультур – у цьому її життєва сила. Для становлення

культури субкультури в її складі, а також побічні культури (зовнішні сили) генерують контркультуру як опір. Саме він і змушує цілеспрямованість проектування освіти.

7. У разі застосування поняття «регіон» у якості фізичної категорії, можемо стверджувати: зовнішні впливи, що виводять систему із термодинамічної рівноваги, викликають у ній процеси, які намагаються ослабити результати цих впливів, або ж – система, виведена з рівноваги, прагне повернутися до неї, додамо: діючи сортаментно, профільно-освітньо [14, с. 705]. Упорядкувавши людину за сортом дії, в соціальній кооперації утворюватиметься «критична величина потенційної дії» (квазінеперервний процес) – напруга думки і, як наслідок, – вибух творчості як потік спорідненої праці – інноваційної діяльності, приведеної до цього стану освітою. Тиснути на природу і в її складі на людину поза науковим виміром освіти – аморально, злочинно, контрпродуктивно з боку виробника освіти і економічно не вигідно – проблема контролю.

8. Освіта для нашого часу повинна проявляти культурний розвиток людини як процес цілеспрямований у складі життя – протяжність особистості на тлі протяжності життя.

Поняття «життя» розглядають одночасно як гуманітарні, так і природничі науки, а також синергетика на засадах міжпредметного синтезу як процес самоорганізації. Визнаємо спроможність синтетичної трансдисциплінарної науки «синергетики» бути універсальним методом предмету нашого пізнання (педагогічна свідомість). У вимірі синергетики педагог-досліднику необхідно уявити відповідний понятійний арсенал: динамічна система, параметри стану, параметри порядку, параметри підпорядкування, кругова причинність, лінійна система, нелінійна система, стійкість, горизонт подій, випадковість, детермінований хаос, міра хаосу, самоорганізація тощо.

Синергетичне мислення педагога безсумнівно призведе особистість до самопізнання, самоосвіти й освіченої компетентності.

9. Освіта – стан інформаційного буття, об'єкт когнітивізації, перетворювальна діяльність мислі; умова (інформаційний обсяг) і рівень (стан) організації людського в природі й природі в людині: інформаційний синтез; енергія, що втримує діяльність людини; функція виявлення стану організованості, міра гомеостазу, стан самоусвідомлення людиною її власного напрямку діяльності (профілю), стан пізнавальної активності, творчості, учіння; стан свідомості діяти й жити разом.

Освіта ХХІ ст. на засадах соціоприродної еволюції і суспільного інтелекту має сформулювати ідеальну детермінацію – образ цивілізації: потребує цивілізаційно-регіональних освітніх стандартів, вимагає регіональний компонент змісту освіти. Принципи організації освіти для цивілізації мають базуватися на синергетичній основі.

10. Існуюча в масштабі України структура освітньо-виховних закладів і система управління ними складають систему освіти країни (організовує функцію держави, громади), ланки якої нині функціонують

переважно в рамках адміністративних територій і складають підсистеми, які з позиції регіоналогії є недосконаліми – діють без урахування глибинних сутнісних основ організації регіональної геосистеми, а значить є економічно й енергетично затратними, а отже, потребують додаткового педагогічного впливу задля забезпечення їх сталого розвитку. Тепер це все більше стає задачею міжнародною [6; 13, с. 4–5]. Для українців все очевидним і усвідомленим наслідком глобального коливного процесу через невідповідність освіти викликам часу постає очевидний факт самознищення носіїв полярних сторін на рівні країни, що протікає як боротьба з тероризмом. Тож, *нині мова повинна йти про реформу змісту освіти як про наслідок глобальних трансформацій (для конкретної особи), що відбуваються взаємообумовлено як соціальні процеси (зсув свідомості) регіонального рівня.*

11. Індустрія освіти епохи ноосфери вже розпочала дію на планеті. Утворюючи ноосферу, освіта всіма коріннями пов'язується з біосферою, чого, за В. І. Вернадським, «раніше в історії людства у будь-якій порівняльній мірі не було» [3, с. 139]. Ця закономірність має свої прояви, в тому числі приховані – латентні, які потрібно мати в полі зору при проектуванні освіти на різних рівнях: на глобально-міжнародному; на глобально-національному; на глобально-регіональному; на глобально-сімейному; на глобально-особистісному. У реальному цивілізаційному русі, на всіх його рівнях через недолугість освіти бачимо тенденцію досягнення певних обмежених успіхів за рахунок протилежного процесу – масового обмеження і часткового самознищення популяції з її природним оточенням й соціуму з його предметним середовищем, що виступає своєрідною платою за однобічний розвиток частини цивілізації (континент, держава, регіон тощо) на чолі з його творчою недоосвіченою елітою.

12. *Цінність особистості в епоху ноосфери – насамперед.* Особистість із її здатністю до монокультурної взаємодії на планеті є компенсуючим засобом протидії в складі природи. Але, при цьому елітарність, творчість особистості постає у глобальному гуманістичному контексті з усією своєю обмеженістю, маргінальністю, що вже само по собі висуває вимоги до нової педагогічної культури, системи освіти, до культивування в особистісно зорієнтованому світовому (глобалізованому) суспільстві завдання особистісно зорієнтованого, такого, що опирається на індивідуальний стиль людини – профільного навчання особистості в умовах *гармонізованої клітини* розвитку – регіону.

Особистість об'єктивується в регіоні, в своєму довкіллі, олюднюючи як навколишню природу, так і природу власної душі. У свою чергу олюднене довкілля – природа суб'єктивується, «заховуючи в людину» довкілля, у її ДНК-ову сутність, організовуючи спорідненість, яка виховується впродовж життєдіяльності людини, впродовж віків.

Тож, *особистість* – структурно-динамічна фракціальність, природо-соціально структурована душа в напрямі формування конкретних суспільних, культур-

них, історичних відносин. Передбачає освіченість як інтегрований результат – здатність до співробітництва та вміння самостійно розв'язувати проблеми в різних життєвих ситуаціях, дозволяє суб'єкту ефективно використовувати внутрішні та зовнішні ресурси для виконання професійної діяльності в типових і нестандартних ситуаціях на Землі. З іншого боку, особистість – соціоприродна ланка Космосу. В епоху ноосфери потрібну «інформацію-енергію Космосу» для перетворювальної дії на планеті зможе утримувати розумний соціум і в його складі ноосферна еліта, носій – високодуховна людина, станом *активної творчої особистості.*

13. Нині Україні потрібен *учитель* із відчуттям реальності, велика особистість, яка оволоділа собою, і усвідомлена діяльність якої спрямована на культивування такої якості освіти, яка б дозволяла боготворити особистість: синтезатор культурно-етичної і структурно-функціональної парадигми, цивілізаційно компетентна особистість, взірець громадянського суспільства.

Адже цивілізаційний розвиток характеризується усвідомленою діяльністю на благо всього людського соціуму та в інтересах кожного члена суспільства в реаліях простору-часу. Де найкоротша дорога до цивілізації є освіта, що помічає дорогу кожної особистості до *культурного розвитку* – концентрована думкою енергія цілеспрямованої наукою людини виражається її відношенням і ставленням до Космосу або Всесвіту. У стані «відношення» – людина є невід'ємною часткою цього ВСЕ щодо Світу, у стані «ставлення» – це земна істота, думаюча: має ум, суспільно взаємодіє – розуміє, поціновує, формує совість суспільного осередку, де мешкає тощо. При цьому людина намагається відповісти на три головних питання, поставлених І. Кантом: Що Я можу знати? На що Я можу надіятися? Що Я повинен робити? [9].

14. Зв'язок людини і Космосу забезпечує *дух* – визначається рефлексамі, що формуються в результаті цілепокладання (у його фізичному біоенергетичному вимірі). У синергетиці духовність підпорядковується принципу кругової причинності – існують функції, дзеркальні тим, які задають параметри порядку в залежності від значень параметрів стану, які, як і самі параметри стану, визначають стан системи. Число параметрів порядку набагато менше числа параметрів стану. З побудовою цивілізації індивідуальний *дух* «перетікає» в соціальний вимір духу – *свідомість.*

15. Ноосферу складе *свідомість* синергуючого індивідуального духовного – дух творчої виробничої сили планети – творчої особистості. Реально існує природа і матеріальний ланцюг розвитку суспільства, саме вони, ці два об'єкти, укладені в голову людини та трансформовані в ній, є *свідомість.* Свідомість не тотожна гармонії загального світу – Всесвіту. Помічаємо різницю між відображенням природи та суспільства. Свідомість – лише ступінь «[о]свічення» ([о]святчення) людини й одночасно – рівень суспільного в людині і рівень особистісного – в суспільному.

Проблеми розвитку свідомості є важливими аксіологічними, онтологічними, праксеологічними і гно-

сеологічними проблемами для школи.

16. Свідомість не самодостатня: її формують, і вона впливає й уточнює формуючу дію і т. д. Свідомість як простір-час еволюціонує в складі людства, становить певну структуру, протікаючи особистісним каналом від символу до знака (8 кроків – за О. Ф. Лосевим), по ходу уточнює ім'я Головної речі (позначає синонімічно й одночасно змінює обсяг і глибину поняття): Бог, Природа, Всесвіт, Універсум, Матерія, Енергія... При чому для соціуму всі імена речі в даний конкретний момент часу можуть актуалізуватись одночасно.

Гармонія духу формується насамперед церквою (на рівні релігійного світосприйняття – о-боження) і повідомленням наукової картини світу (в розрізі цивілізації) – школою. Свідомість – поняття вужче за духовність.

17. Духовність є найвищим проявом людської сутності – ідеальне ставлення людини до буття, є іманентною характеристикою особистості, вона присутня в усіх відношеннях системи «людина-світ»: об'єкт профільного буття. Профільність – паралельність перетинів (дифузія) синхронізмів і діахронізмів Світу і світу Людини, що народжується Природою, виховується Школою, формується Вчителем і присвоюється Особистістю.

На заключення.

1. На даному етапі розвитку людства *регіоналізація освіти в складі людства є фізичним процесом вrostання розуму в біосфері*. І в Україні ці процеси відбуваються поки що важко.

2. Педагогічна свідомість – передумова оновлення освіти і покращення життя. На її теренах обов'язково виникне природовідповідна педагогічна дія, здатна повернути людину природі, власній природі, надати можливості особистості її суб'єкт-суб'єктного супроводу, навчитися ставитися до себе відповідно до ситуації.

3. Актуальним завданням для нової педагогіки є проблема самотрансценденції – сучасна людина повинна оволодіти для цього синергетикою, а точніше синергетичним методом пізнання навколишнього й самої себе (тіло, душа, дух).

4. Педагогічна діяльність має протікати не лише в

особистості, а й у профільно зорієнтованому виховному полі закладу освіти як співдіяльність, спрямовуючи мультикультурність до монокультури цивілізації.

5. В умовах нелінійності розвитку людства вкрай необхідно систему освіти наділити такою кількістю варіантів, яка б дозволила всім ланкам навчально-виховного процесу обирати (завдяки вихованій, а також усвідомленій шкалі цінностей) і добирати те, що при-таманне людині як суб'єкту коеволуції. (Нелінійність системи – здатність до самовпливу).

6. Суспільство здатне поводити себе цілеспрямовано, культурно завдяки відповідній освіті – може в певних рамках вибирати шлях власної еволюції. Світ людини у великій мірі розпочинається в людині, конструюється нею й «поселяється» в ній на завершальному етапі (варіант освіти), тому й про профіль навчання насамперед треба говорити як про протяжність (текст-процес), наділену умовою замкнутості, аутототожності, по якій рухається енергія життя, а педагог – цьому посередник.

Список використаних джерел

1. Бобик, В. М. Сучасна глобалістика: провідні концепції і модерна практика : навч. посіб. / В. М. Бобик, С. О. Шергін, Л. О. Дехтярьова. – Київ : Університет «Україна», 2006. – 208 с.
2. Вернадский, В. И. Живое вещество / В. И. Вернадский / Сост. В. С. Неаполитанская, Н. В. Филиппова. – Москва : Наука, 1978. – 385 с.
3. Вернадский, В. И. Научная мысль как планетарное явление: [кн. 1] / В. И. Вернадский. – Москва : Наука, 1977. – 191 с. (Размышление натуралиста; соч. в 2-х кн.).
4. Вернадский, В. И. Начало и вечность жизни / В. И. Вернадский. – Москва : Сов. Россия, 1989. – 704 с.
5. Вернадский, В. И. Научная мысль как планетарное явление: [кн. 1] / В. И. Вернадский. – Москва : Наука, 1977. – 191 с. (Размышление натуралиста; соч. в 2-х кн.).
6. Гончаренко, С. У. Український педагогічний словник / С. У. Гончаренко. – Київ : Либідь, 1997. – 376 с.
7. Данилевский, Н. Я. Россия и Европа / Н. Я. Данилевский. – Москва : Книга, 1991. – 574 с.
8. Ігнатенко, А. А. Стратегія Вернадського / А. А. Ігнатенко. – Кременчук : Альтернатива, 2002. – 191 с.
9. Кант, И. Критика чистого разума (пер. с нем.) / И. Кант. – СПб. : Изд-во «ТАЙМАУТ», 1993. – 477 с.
10. Ковалев, А. П. Регионализация на современном этапе: элементы прошлого, настоящее, будущее / А. П. Ковалев // Региональні перспективи. – 2002. – С. 6–11.
11. Моисеев, Н. Н. Судьба цивилизации. Путь разума / Н. Н. Моисеев. – Москва : Языки русской культуры, 2000. – 224 с.
12. Павлов, И. П. Рефлекс свободы / И. П. Павлов. – СПб. : Питер, 2001. – 432 с. (Серия «Психология-классика»).
13. Програма дій «Порядок денний на XXI століття» (пер. з англ. : ВГО «Україна. Порядок денний на XXI століття»). – Київ : Інтелсфера, 2000. – 360 с.
14. Советский энциклопедический словарь (3-е изд.; гл. ред. А. М. Прохоров; ред. кол. М. С. Гиляров, А. А. Гусев, И. Л. Кнунянц, М. И. Кузнецов и др.). – Москва : Сов. энциклопедия, 1984. – 1600 с., ил.
15. Тойнбі, А. Дж. Дослідження історії [скорочена версія] / Арнольд Дж. Тойнбі / Пер. з англ.; у 2-х т. – Київ : «Основи», 1995. – Т. 1. – 614 с. – Т. 2. – 401 с.
16. Шпенглер, О. Закат Европы / О. Шпенглер. – Москва : 1993.
17. Я верю в силу свободной мысли... : письма В. И. Вернадского И. И. Петрункевичу; вступ. слово акад. В. С. Соколова // Новый мир. – 1989. – №12. – С. 204–221.

Дата надходження до редакції авторського оригіналу: 05.10.2017

Самодрин А. П., Поркіна Л. А. Ценностно-смысловые ориентиры развития педагогического сознания в условиях культурно-цивилизационных изменений.

Статья касается проблемы совершенства современной системы образования и при этом стремится достичь предела возможного в трансформации образовательной среды соответствовать запросу времени, её способности обеспечивать социальное сознание эпохи ноосферы.

Ключевые слова: ценность; сознание; деятельность; педагогика; система образования; регион; личность

Samodryn A. P., Porkina L. A. Axiological and Conceptual Reference Points for the Development of Pedagogical Consciousness in Conditions of Cultural and Civilizational Changes.

Article deals with the problem of the modern education system perfection and at the same time seeks to reach the possible limit of transforming the educational environment to meet the demand for time, its ability to provide social consciousness of the noosphere epoch.

Key words: value; consciousness; activity; pedagogy; education system; region; personality